

‘Der Friedensschluß ist nun mit Gott gemacht’

vergeving bij Luther en Bach

Luuk Schuurman

‘Vergeving’ speelt in de traditie van de Lutherse kerkmuziek een belangrijke rol. Niet alleen in het vergeven van elkaar, maar ook, en misschien wel vooral, in de vergeving tussen God en de mens. In dat geval hebben we het over vergeving van zonde, kwijtschelding van schuld.

Die thematiek kan vragen oproepen. Zijn wij dan zo schuldig? Het kan bovendien zwaar aanvoelen wanneer het associaties oproept met angst, oordeel en straf. Toch doet het nadenken over schuld en zonde voor mij recht aan de realiteit. Iedereen kent wel een gevoel van gebrokenheid, onvolkomenheid, tekortschieten. Het leven is nou eenmaal niet volmaakt. Wanneer dat besef samengaat met de boodschap van Gods genade wordt het paradoxaal genoeg juist bevrijdende thematiek om over na te denken. Ondanks onze gebrokenheid zijn we in Christus geliefd. We zijn – om Luther te citeren – simul justus et peccator, rechtvaardig en zondig tegelijk.

Luther spreekt in dit verband over de zogenaamde ‘vrolijke ruil’, waarin Christus onze schuld draagt, en wij in geloof Zijn rechtvaardigheid ontvangen. Voor mij komt deze ruil prachtig tot uiting in het dooplied van Luther (Lied 522):

Hij daalde neer in de Jordaan,
badwater onzer zonden.
Zijn leven neemt ons sterven aan,
Zijn bloed heelt onze wonden.
Zijn sterven is ons leven.

Bovenstaande zinnen laten bovendien duidelijk zien dat de vrolijke ruil allerminst

een vrijblijvende ruil was. Het gaat om een ruil tussen leven en sterven, tussen de volmaakte onschuld van Christus en onze zonden. Deze thematiek ervaar ik telkens weer wanneer ik de Mattheüs Passion van Johann Sebastian Bach beluister. De ‘vrolijke ruil’ voor ons, bracht voor Hem de zwaarste lijdensweg. Het openingskoor van de Mattheüs weet dit doeltreffend neer te zetten. “Hoe lijdt Christus?” vraagt het ene koor. “Als een lam,” is het antwoord van het andere koor. Zoals een lam, dat geen schuld heeft, maar toch geslacht wordt, zo lijdt de volkomen rechtvaardige Christus – onschuldig. Het koor blijft vragen: Wann? Wie? Was? Wohin? Christus blijkt te lijden vanwege “unsre Schuld”. “U hebt alle zonden gedragen,” zingt namelijk het derde koor, “zodat wij niet hoeven te wanhopopen.” (“All Sünd hast du getragen, Sonst müssten wir verzagen”). Zowel de bevrijding als de wanhoop klinkt door in de muziek. Het is de ‘vrolijke ruil’ van Luther in een muzikale notendop.

Luisterfragment Openingskoor

Die gedachte, dat iemand die schuld heeft gedragen waaronder wij zouden zijn bezweken, werkt bevrijdend en ontroert mij – het laat iets zien van de immense liefde van Christus voor ons. Een climax daarvan ervaar ik vaak in de arioso 'Am Abend', een passage richting het einde van de Mattheüs Passion. Het deel is muzikaal niet eens het meest spectaculaire gedeelte, maar klinkt te midden van de wanhoop. Juist dat maakt het voor mij een van de meest ontroerende momenten in de Mattheüs. Soms komt er bij mij zelfs een traan tevoorschijn – veelal tot mijn eigen verbazing.

In 'Am Abend' gaat het over de val van Adam ("Am Abend, da es kühle war, ward Adams Fallen offenbar"). De foute keuze van Adam in het paradijs, die typerend is voor al het menselijke tekortschieten, is de reden waarom de Heiland zich 'nederdrukt' ("am Abend drücket ihn der Heiland nieder"). Tegelijkertijd keert de duif terug, het symbool van hoop uit het verhaal van Noach. Het is de paradox ten voeten uit. Der Friedensschluss ist nun mit Gott

gemacht; denn Jesus hat sein Kreuz vollbracht. Ondanks alles valt onze schuld weg en is er vrede met God!

Luisterfragment Am Abend

Een werk als de Mattheüs wordt door iedereen op zijn eigen manier beleefd. Er spelen bovendien ontelbaar veel andere thema's mee die ik hier niet allemaal benoem. Toch is het werk voor mij in de eerste plaats een existentiële ervaring die me confronteert met thema's als zonde, schuld en vergeving op een zeer intensieve manier. Dat vraagt veel van me als luisteraar. Toch kan ik het iedereen aanbevelen!